

BİR FOTOĞRAFIN HATIRLATTIKLARI: 12

DÖRDÜNCÜ TÜRK- SOVYET KOLOKYUMU KONYA'DA TOPLANDI

Osman Fikri Sertkaya (11 Ağustos 1946 Adana), benden birkaç yaş küçük bir meslektaşım. Ben üniversiteden mezun olurken o da üniversiteye adımını atıyordu. O yıllarda birbirimizi hiç tanımiyorduk. Ben yuvadan uçuyorum, ona da 'Hoş geldin.' deniliyor. Zamanla değişik ortamlarda bir araya geldik. İstanbul'daki Türkoloji kongreleri görüşüp tanışmamızın ilkleridir. Ancak bağımızın kuvvetlenmesi ikimizin de 1983'te Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nun dört bağlı kuruluşundan biri olan Türk Dil Kurumu'nun kırk kişilik bilim kurulu üyeleri arasında yer almamızdan sonraya rastlar.

Henüz Erzurum'dayım, Konya hallerimizin gelip serpildiği yıllar... Bir gün sevgili kardeşimden Osman Bey'den bir telefon alıyorum. Bazı ön bilgiler verdikten sonra bana anlamlı bir haber veriyor: "Saimciğim, 1-8 Temmuz [1988] tarihleri arasında Bakü'da toplanacak olan kolokyumun yedi kişilik üyeleri arasındasın. Toplantının konusu Dede Korkut olacaktır. Şimdiden kendin için bir bildiri konusu hazırlamaya başlayabilirsin."

Uzun konuşmanın özü böyleydi. Bu yazıyı hazırlamak için kaynak

**Prof. Dr.
Saim SAKAOĞLU**

araştırırken Prof. Sertkaya ile ilgili bir Genel Ağ sayfasında bulduğum bir bilginin kısa bir bölümünü alıyorum.

"1973'ten 1988 yılına kadar yapılan 14 milli ve milletler arası Türkoloji Kongresi'nde Türk dili, Türk edebiyatı, Türk tarihi, Türk sanat tarihi, Türk müzikisi, Türk folkloru, Türk coğrafyası, Türk-is-

lâm felsefesi, Türk düşünce tarihi, Türk din tarihi sahalarında 3500'den fazla konu seçkin Türk ve dünya âlimleri tarafından sunulmuştur. 1985 yılında toplanan V. Milletler Arası Türkoloji Kongresi'nde SSCB delegasyonu ile ikili Türkoloji kollokyumları yapılması konusunda prensip anlaşmasına varıldı ve Türkiye Cumhuriyeti ile SSCB arasında her iki yılda bir imzalanan "Bilimsel ve Kültürel Değişim Programı"nın 6. maddesi gereğince TC ile SSCB arasında **yedişer âlimin katıldığı** Türkoloji kollokyumları 1988 yılından itibaren başlatıldı."

Ve başka bir hatırlatma daha: "1987 yılında Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında imzalanan "Bilimsel ve Kültürel İş Birliği Antlaşması"na dayanarak Sovyet Türkologlar Komitesi ile "Türk-Sovyet ve Sovyet-Türk Türkoloji Kolokyumları" nı kurdu ve kolokyumun Türk tarafının başkanlı-

Açılış Divanı: Prof. Haluk Koroglu, Prof. Dr. Tofik Melikov (Sovyet tarafının başkanı), Rektör Prof. Dr. Halil Cin, Doç. Dr. Osman Fikri Sertkaya (Türk tarafının başkanı), Prof. Dr. Saim Sakaoğlu

ğı ile yürütücülüğünü yaptı.” **Hemen hatırlatalım, biz de bu kolokyunun kurucuları arasında idik.**

Peki, ben bu toplantıya niçin davet ediliyordum? Bunun da küçük bir hikayesi var, aktarıvereyim, Doktora tezimi hazırlamak için 1969 yazında aylarca Gümüşhane ilimizin dağlarını ve ovalarını, ırmaklarını ve değirmenlerini, kısacası aklınıza gelebilecek bütün mekânlarını dolaşmıştım. Amacım masal derlemesi yapmak. Ancak kaynak kişilerimiz masalın dışında da bazı güzel konulara değiniyorlardı. Elbette onları da alacaktık. Bu alınanlar arasında Dede Korkut ile ilgili çok güzel bir anlatma da vardı. Ayrıca, il çapında giriştiğimiz derleme anketine cevap verenler arasında bizi yakından ilgilendirenini de vardı. Edebiyat doktoru olduktan sonra onları iki bilim dergisinde yayımlamış ve ilgililerin dikkatini çekmiştim. İşte o iki kahraman makalem:

a. “Bey Böyrek Hikayesinin Bayburt Rivayeti”, *Türk Kültürü Araştırmaları*, 3-4-5-6, 1966-1969, Ankara 1973, 159-181. (bk. Saim Sakaoğlu, *Dede Korkut Kitabı /İncelemeler-Derlemeler-Aktarmalar I*, Konya 1998, 53-79,

Bu derleme, Bayburt merkez Kaleardı mahallesinde oturan, okuryazarlığı olmayan, o günlerde 55 yaşında olan ev hanımı Saliha Bilen’den teybe kaydedilerek alınmıştır.

b. Yaşayan Tepegöz Hikayesi, *Türk Kültürü Araştırmaları*, 11-12-13-14, 1973-1975, Ankara 1975, 50-84 (bk. Saim Sakaoğlu, *Dede Korkut Kitabı /İncelemeler-Derlemeler-Aktarmalar I*, Konya 1998, 81-117.

Gümüşhane İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinden Yunus Aras, Çocuk ve Ayı adını verdiği bu anlatmayı, Torul ilçesinin Kürtün bucağının (günümüzde ilçe) Demirciler köyünden, okuryazarlığı olmayan, o günlerde 65 yaşında olan ev hanımı Zehra Şahin almıştır.

Bu arada şu iki konuyu hatırlatmalıyım. Günümüzdeki Bayburt ilimiz o yıllarda Gümüşhane ilimizin en büyük ilçesi idi ve elbette araştırma alanımızın içinde idi. Ayrıca bu araştırma yolculukları sırasında bize, kapitanıyla birlikte bir jeep tahsis eden dekanımız Ereğlili büyüğümüz Prof. Dr. Şaban Karataş Beyefendiyi unutmamız mümkün değildir. Allah rahmet eylesin.

01 Temmuz 1988 Cuma günü, İstanbul Atatürk Hava Limanından kalan bir uçakla Moskova'ya doğru havalanıyoruz. O dönemde Sovyetler Birliği topraklarına ancak Moskova üzerinden ulaşabilir veya oradan yine uçakla ayrılabilirdiniz. Biz de bir gece Moskova'da misafir edildikten sonra ertesi gün Baku'ya doğru Aeroflot uçağıyla havalandık.

O gece Kütüphane müdürü/başkanı Cihangir Bey'in akşam yemeğine davetliyiz. Güzel bir gece idi. Ertesi gün Pazar... İki araba ile bütün bilim adamları ve onların yakınları geziye götürülüyor. O da güzel bir gün idi. ve Pazartesi sabahı güzel bir binaya toplantıya geliyoruz.: El Yazmaları Kütüphanesi.

Toplantılarımız her yıl gerçekleştirildi. Bir yıl Sovyetler Birliği'nde, Sovyet-Türk Kolokyumu adında, bir yıl da Türkiye'de Türk-Sovyet Kolokyumu adı altında yapıldı. Şehirler mi? Bakü (Azerbaycan), Elazığ, Alma Ata (Kazakistan), Konya, Bişkek (Kırgızistan). Derken Sovyetler Birliği dağılıncaya bizim kolokyumlar da tarihin derinliklerine gömülüyordu.

Aşağıda bu beş toplantının en gerekli yönleri bir liste olarak sunulmuştur., Meraklıların ve ilgi duyanların dikkatlerine sunulur.

I. Sovyet-Türk Kolokyumu, 01-08 Temmuz 1988 Bakü

Toplantının ana konusu: Kültür Anıtı Olarak Dede Korkut Kitabı

Bildirim: *Bey Böyrek Hikayesindeki Kıyafet Değişirme Motifi ve Diğer Bazı Motiflerin Anadolu Masallarında Görülmesi* (Kitabımızda 121-135. sayfalar arasındadır.

a) *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1988, Ankara 1994, 129-139.

b) *Dede Korkut Kitabı 1 C.*, Konya 1998, 237-239.

Hakkındaki ayrı yazım: "Dedem Korkut'un Masası Etrafında", *Türk Edebiyatı*, (189), Ocak 1983, 16.

II. Türk-Sovyet Kolokyumu, 16-17 Haziran, Elazığ

Toplantının ana konusu: Edebi Dil Olarak Türkçe (Türkçenin Doğuşu ve Gelişmesi)

Bildirim: Katılımcı olarak davetliydim.

Bildiriler için bk. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1990, Ankara 1995.

III. Sovyet-Türk Kolokyumu, 08-15 Haziran 1990, Alma Ata

Toplantının ana konusu: Gök-türk Anıtları (Dil, Edebiyat, Sanat, Arkeoloji, Tarih, Kültür)

Rektör Prof. Dr. Halil Cin

Bildirim: Göktürk Yazıtları İle Anadolu-Türk Folklorundaki Paralellikler Üzerine,

a) *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1992, Ankara 1995, 155-166.

IV. Türk-Sovyet Kolokyumu

16-17 Haziran 1992, Konya

Toplantının ana konusu: Başlangıcından XIV. Asrın Sonuna Kadar Türk Şiiri (Doğuşu ve Gelişmesi)

Bildirim: Divanü Lügati't- Türk ve Türk Halk Şiiri

a) *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1991, Ankara 1994, 97-111.

Not: Bu toplantı tarafımdan düzenlenmiştir.

V. Sovyet-Türk Kolokyumu, 30 Temmuz-07 Ağustos 1992, Bişkek.

Toplantının ana konusu: "Türk Dünyasında Destan Türü (genel değerlendirme)

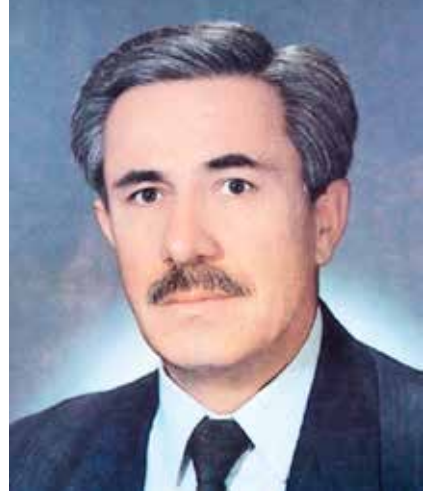
Bildirim: Batalnâme

a) *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1992, Ankara 1995, 67-74.

b) "Battalnâme", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, 7 (76), Nisan 1993, 29-35;

Not: Kırgızistan'daki toplantı için bildiri olarak hazırlanmış, gidilemediği için sunulamamıştır.

Sovyetler Birliği'nin dağılması ile sona eren ikili kolokyumların bildiri-leri *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belle-ten*'in 1988, 1989, 1990, 1991 ve

Ticaret Odası Başkanı Rahim Özkaymak

1992 yıllıklarında yayımlandı.

Bir hatırlatma: Kolokyum çalışmaları durduruldu ama ilk konumuz olan Dede Korkut çalışmaları durdurulmadı:

[II.] Milletlerarası Dede Korkut Kolokyumu, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürlüğü ve Azerbaycan Elmler Akademiyası Azerbaycan Yazıcılar Birliği Hetai Rayon İcra Hakimiyeti Başkanlığı'nın iş birliği ile on yıl sonra tekrar edildi: Baku 21-26 Aralık 1998.

Biz bu toplantıda da bir bildiri sunmuştuk. "Salur Kazanın İvi Yağmalandığı Boy'daki Yiğit Tasvirleri". Basımı için bizim *Dede Korkut Kitabı* 1, 153-167'ye bakılabilir.

Toplantının üçüncüsünün 2009 yılında yapıldı ise de biz katılamamıştık. Ancak dördüncüsü, Dede Korkut Kitabının yeni bir yazması/nüshası/boyu, vb. bulunması üzerine yine Baku'da yapılmıştı, biz de katılmıştık: 11-13 Ekim 2019.

Dördüncü kolokyumun gerçekleşmesinde dönemin rektörü Sayın Prof. Dr. Halil Cin Beyefendi'nin büyük destekleri olmuştur. Kendilerinin tahsis ettiği bir otobüsle Ankara Esenboğa Havaalanına kadar gidilmiş, Ankara'ya topluca gelen konuklarımız doğrudan Konya'ya getiril-

mişlerdir. Kendilerine tekrar çok teşekkür ederiz.

Bu toplantı oturumlarının özel olarak şekillendirilmesi sebebiyle Eğitim Fakültesi'nin bahçesindeki (şimdi yerinde yeller esen) Prof. Dr. Erol Güngör Konferans Salonu'nda değil, Konya Ticaret Odası'nın Konferans Salonu'nda gerçekleştirilmiştir. Dönemin Başkanı Rahim Özkaymak Beyefendi'ye teşekkür ederken rahmet dilekelerimizi de gönderiyoruz.

Toplantı günlerinde bazı öğünler rektörlük binasında bulunan yemekhanede yenilmiştir. Son gün, önceden belirlendiği üzere Beyşehir ve Seydişehir'e düzenlenen geziye ayrılmıştır. Katılımcılardan Prof. Dr. Dimitri Dimitriyev vaktiyle Alüminyum Fabrikası'nın yapımı sırasında tercüman olarak çalışmış ve kendisi gibi tercüman olan eşiyile orada tanışıp evlenmişler. Bu yolculuk onun için hoş bir sürpriz olmuştu. Bugün oldukça yaşlı olan meslektaşımızın oğlu da babasının yolunda ilerleyip Türkoloji dünyasına hizmet etmektedir.

O gezi gününün akşam yemeği, dönüş yolunda, bir tür kır lokantası diyebileceğim bir ortamda yenilmiş ve hoşça vakit geçirmiştir.

Bu toplantıya katılanların uzun bir listesi var... Biz iki adı, kurucuları-

Rektör Yardımcısı İhsan Özkaynak Doç. Dr. Osman Fikri Sertkaya'ya plaketini verirken

mızı hatırlayarak yazımıza son verelim. Prof. Dr. Tofik Melikov (Melikoğlu) ve Prof. Dr. Osman Fikri Sertkaya. İkiisiyle de son Baku toplantısında bir arada olmuştuk.

Kolokyumun kapanışı

1899 TARİHLİ KONYA VİLÂYETİ'NİN CİHET-İ 'UMÛMÎYECE TERAKKÎ-İ ZİRÂ'AT VE TİCÂRET VE MA'MÛRİYETİ ESÂSINA MÛSTENİD RAPOR

Av. Mahmut Sami BÜYÜKYILMAZ

Akademik Sayfalar'da 27 Mayıs 2020 tarihinde yayımlanan "22 Eylül 1880 Tarihli Konya Havâlisinin İhtiyâçları Raporu" Özel Sayısı'nda; Konya Vâililiği tarafından hazırlanan ve Bâb-ı âlî (Sadâret) ve Mâliye Nâzirliği'ne sunulan, Konya Vilâyeti'ne bağlı livâ ve kazâlardaki ihtiyâçlar ve yapılması gerekenler ile alakalı 17 Şevval 1297 (Milâdî: 22 Eylül 1880) târihli rapor yayımlanmıştır. Bu raporda eğitimden sağlığa, ulaşımdan sulama, ağaçlandırma ve tarıma, sanayi tesislerinden limanlara kadar Konya bölgesinin ihtiyâçlarını sıralanmıştır. O zamanki Konya il idârî sınırlarını göz önüne aldığımızda (Antalya, Isparta, Niğde, Nevşehir, Aksaray, Karaman illerini de kapsayacak şekilde) bu raporun "Bölgesel Kalkınma Planı" olarak adlandırılacak bir rapor olduğu belirtmiştir.

Bu makalede ise Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'nın DH.TMIK.S. 27.4.1, BOA.DH.TMIK.S.27.4.2 ve BOA.DH.TMIK.S.27.4.3 sırasında kayıtlı arşiv belgeleri incelenmiştir. Bu arşiv belgelerinde yine Konya Vilâyeti'nin ziraî, ticârî ve ma'mûriyeti hakkında yapılması gerekenler hakkında düzenlenen rapor sonrası bakanlıklar arası yazışmalar bulunmaktadır.

Raporun kendisine ulaşmasıyla da yazımıza konu olan kurumlar arasındaki yazışma içeriklerinden raporun neleri muhtevî olduğu anlaşılabilir.

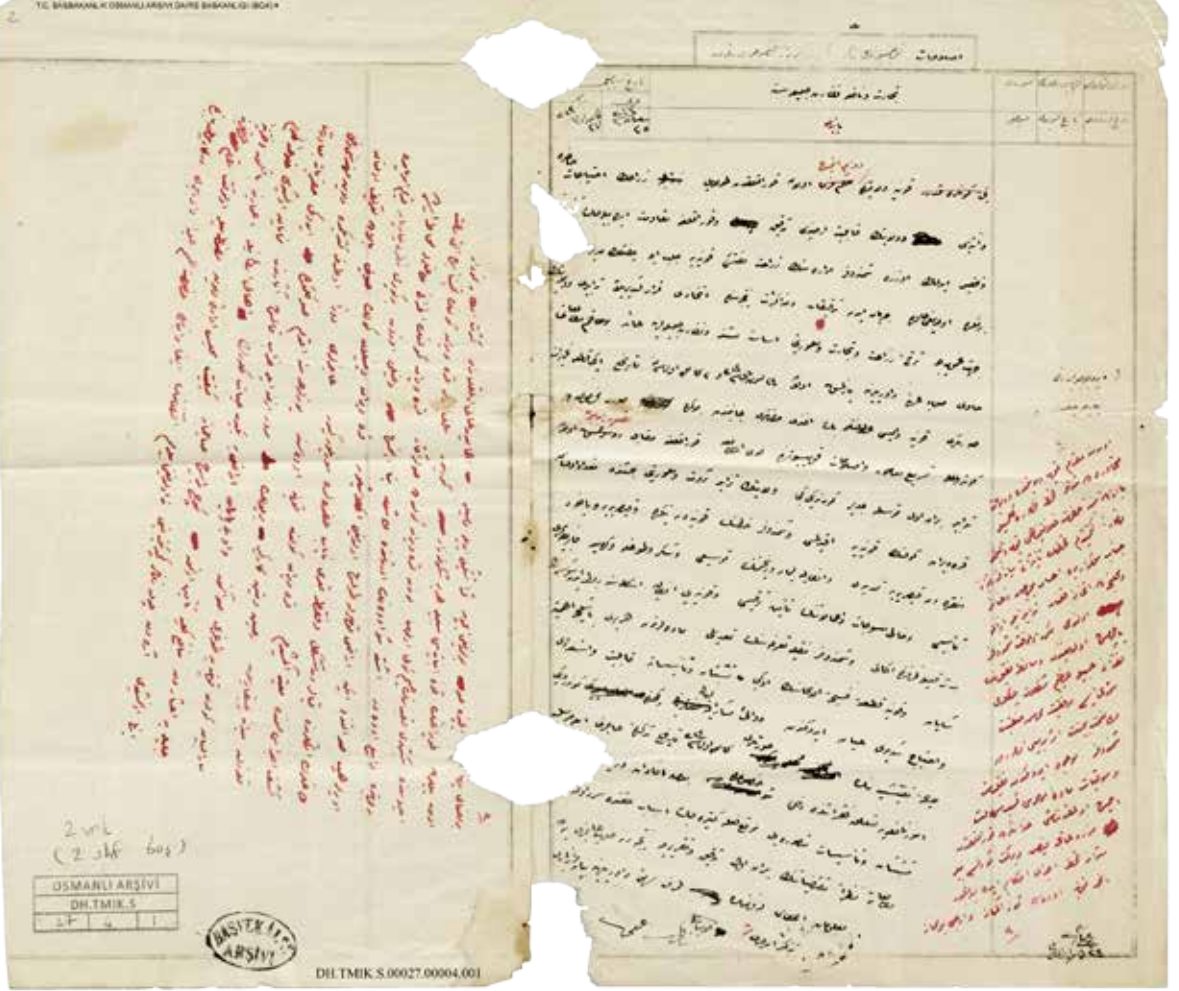
Yazışmalardan Konya Vilâyeti'nce vilâyetteki çiftçilerin hâl-i ha-

zırdaki ve gelecekteki ihtiyâçları, kuraklığın meydana getirdiği zararlar, ildeki arâzilerin potansiyeli ve nelerin yapılabileceği husûslarında ("zürrâ'ın ihtiyâcât-ı hâzıra ve âtiyesi ve vilâyetin kâbiliyet-i arzîyesi tekdik ve kuraklığa mukâvemet edilecek tohumları ve tahkik") rapor tanzim etmesi için Şimendüfer İdâresi'nden atanan zirâ'at müfettişi ve çiftlik müdürünün nelerin yapılması gerektiği husûsunda incelemelerde bulunduğunu anlıyoruz.

Raporun tanzim edilme sebebinin kuraklık sebebiyle Konya'da meydana gelen zarar ve Konya'nın genel olarak ve ziraat, ticâret ve imâr açısından ilerlemesi ve kalkınması ("vilâyetin cihet-i 'umûmîyece terakki-i zirâ'at ve ticâret ve ma'mûriyeti esâsına müstenid") için nelerin yapılması gerektiğinin tespiti amacıyla olduğu anlaşılmaktadır.

Yapılan tespitler sonrasında oluşan raporun incelenmesi, görüş ve değerlendirmelerinin alınması ve gereğinin yapılması için Konya Vâililiği tarafından Ticâret ve Nâfi'a Nezâret-i Celîlesi'ne gönderildiği, bakanlık tarafından görüşlerin bildirildiği 24 Teşrin-i sâni 1314 (6 Aralık 1898) târihli yazının Konya Vilâyeti'ne gönderildiği ve bakanlık tarafından gönderilen bu yazının Konya Vâililiği tarafından Dâhiliye Nezâreti bünyesinde kurulan Tesri'-i Mu'amelât ve Islâhât Komisyonu'na gönderildiği bildirilmektedir.

Dâhiliye Nezâreti bünyesindeki Tesri'-i Mu'amelât ve Islâhât Komis-

yonu'nca Ticâret ve Nâfi'a Nezâret-i Celîlesi'ne yazılan 27 Kânûn-ı evvel sene (1) 314 (Milâdi: 8 Ocak 1899) târihli yazı (BOA. DH.TMIK.S.27.4.1) içeriğinden yazıda rapor içeriğine ilişkin şu bilgiler vardır:

- 1- Karaviran Gölü'nün Konya Ovası'na akıtılması
- 2- Tren yolu hattının Konya-Niğde ve Kayseri veya Ankara-Kayseri'ye uzatılması.
- 3- Antalya Limanı'nın genişletilmesi
- 4- Şeker, tuğla, kiremit fabrikaları yapılması
- 5- Halı ve mensucat i'mâlâtının artırılması
- 6- Konya-Antalya yolunun biran

evvel tamamlanması

7- Tren nakliye ücretlerinin değiştirilmesi (ucuzlatılması)

Milâdi 8 Ocak 1899 târihli iş bu yazıda yukarıdaki sayılan projelerin gereğinin yerine getirilmesi ve neticesinin bildirilmesi istenilmektedir.

Yazı muhtevâsından ayrı olarak yazıyı kaleme alan tarafından yazı kenarına düşülen notlardan (8 ve 9 başlığı ile ve kırmızı renkli mürekkeple yazılan yazılar) ser-kâtibin on yıl kadar önce yine kıtlık sebebiyle pâdişâh tarafından Konya'ya araştırma yapmak üzere görevli olarak gönderildiğini, o târihlerde tren yolu hattının olmaması sebebiyle kıtlık sebebiyle zor durumda kalın-

diğını ve fakat şimdi tren yolu hattının (İstanbul-Konya) yapılması sebebiyle bölgeye zâhire getirmede bu kadar zorluk olmadığı belirtilmiştir. Yine Konya Ovası'nın çok geniş arâzisi olmasına rağmen sulama imkânının az olması sebebiyle köyler kurulamadığı ve nüfus yoğunluğunun az olduğu ("kurâ teşkil edilememesiyle ahâlden hâli olmakla beraber ") yazılmıştır.

Ser-kâtib görevli olarak geldiğinde Karaviran ve Beyşehir Göllerini mühendisle birlikte incelediğini yaptıkları keşif esnâsında yüzlerce sene önce Karaviran Gölü'nden Konya Ovası'na su gitmekte olduğunu tespit ettiklerini, yaptıkları kazı neticesinde eski ve fakat sağlam bir kargir yolun (muhtemelen suyolu) zamanla harap olduğunu, bu yolun tekrâr açılması ile geniş arazinin sulama imkânına kavuşabileceği ve verimin artırılabileceği, bölgeye yeni köyler kurulacağı ve insanlar iskân edilebileceği ve böylece hazineye fazlaca a'şâr vergisi geleceğinin o zamanlar rapor edilmiş olduğunu (muhtemelen Akademik Sayfalar, cilt: 19, sayı:19'da yayımlanan önceki yazımızda konu edindiğimiz 22 Eylül 1880 târîhli "Konya Havâlisinin İhtiyâçları" raporu olmalı) ancak bunun akabetinin ne olduğunu bilmediğini söylemektedir.

Dâhiliye Nezâreti yine konu ile ilgili olarak 31 Kânûn-ı evvel sene 1314 (12 Ocak 1899) târihinde kendilerini ilgilendiren husûslarla ilgili Orman ve Ma'âdin ve Zirâ'at Nezâreti'ne yazı yazmış ve Orman ve Ma'âdin ve Zirâ'at Nezâreti fi 31 Ağustos sene (1) 315 (Milâdi: 12 Eylül 1899) târihinde incelediğimiz arşiv belgesiyle (BOA. DH.TMIK.S.27.4.2) Orman ve Ma'âdin ve Zirâ'at Nazırı Selim imzâsıyla cevâp vermiştir.

İş bu yazıdan, raporda Orman ve Ma'âdin ve Zirâ'at Nezâreti'nden Konya için :

- 1- Orman me'mûrlarının artırılması,
- 2- Bilim ve fenne aykırı olarak orman kesilmesinin engellenmesi
- 3- Kömür madenlerinin bir iki tanesinin işletilmesi istenilmiştir.

Bakanlık bu husûsları değerlendirmiş ve İlgın'a ormanları korumakla görevli bir suvâri ve beş piyade korucu göndermiştir. Konya'daki ormanların keşfi ve gerekli tetkiklerin yapılması için Konya Orman Müfettişliği'ne yazı yazılmıştır. Kömür madenlerine ilişkin maden mühendisi Hasan Tahsin Efendi'nin ifâdesine ve Ma'âdin Hey'et-i Fennîyesî'nin görüşlerine göre büyük kömür madeni olmakla birlikte mevcut madenlerin hazinece işletilmesi

nin verimli olmayacağı ve fakat vandaşlardan işletmek isteyenler olursa ruhsat verilebileceği belirtilmektedir.

Konuyla ilgili husûslardan Ticâret ve Nâfi'a Nezâreti'nin yetki alanına girenler konusunda bakanlığın yapabileceklerinin sorulduğu 31 Kânûn-ı evvel sene 1314 (12 Ocak 1899) târihli yazı ile Dâhiliye Nezâreti'nden gönderilen yazıda sorulmuş ve Ticâret ve Nâfi'a Nezâreti yazımıza konu olan 1 Eylül sene 1315 (Milâdi: 13 Eylül 1899) târihli arşiv belgesi ile (BOA.DH. TMIK.S.27.4.3) cevâp vermiştir.

Ticâret ve Nâfi'a Nezâreti'nden yazılan yazıda Konya Vilâyetinin ihtiyâçları ve yapılması gerekenlere ilişkin raporda belirtilen:

1- Tarım alanında çiftlikler kurulması

2- Zirâî aletlerine ilişkin vergi muâfiyeti çıkartılması

3- Hayvan cinsinin islâhı çalışmalarının yapılması konularının

Orman ve Ma'âdin ve Zirâ'at Nezâreti'nin yetki alanında olduğu, kendi bakanlıklarının yetki alanında olan husûsların ise:

1- Konya'dan başlayıp Beyşehir ve Kesikbel'den Antalya'ya giden yolun tamamlanması için gerekli öde-

neğin tahsisi, yol yapımında çalışacak işçilerin sevkini sağlanması,

2- Ilgın ve Akşehir Göllerinin temizlenmesi işi. (Bu iş için öncelikle Beyşehir Gölü'nde çalışan iki mühendisin işinin bitmesi gerekir denmiş.)

3- Karaviran Gölü'nün Konya Ovası'na akıtılması. (Bu işin yapılması pâdişâh tarafından Hazine-i Hâssa-i Şâhâne'ye ihâle edilmiş olduğundan bakanlığın yetkisi olmadığı belirtilmiştir.)

4- Demiryolu hattının uzatılması. (Bu husûs devletçe yapılması gereken işlerdir denmiş.)

5- Demiryolu taşıma tarifelerinin ucuzlatılması. (Yazışma gerektiren bir iş olduğu söylenmiş)

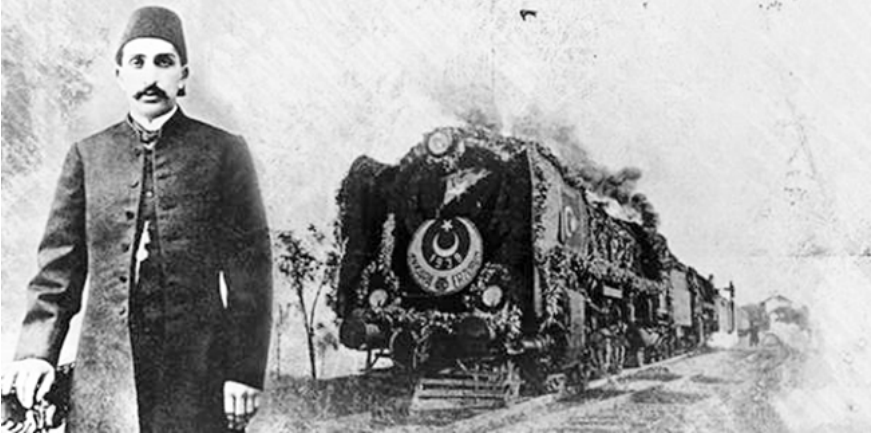
6- Bazı fabrikaların kurulması. (Bunun için de bir nizâm-nâme hazırlanacağı belirtilmiştir.)

Yazımıza konu edindiğimiz üç arşiv belgesinin içeriğinden anlaşıldığı kadarıyla bahsi geçen raporda Konya Vilâyeti'nin ihtiyaçları ve kalınması için gerekli görülen hususlar şunlardır:

1- Karaviran Gölü'nün Konya Ovası'na akıtılması

2- Tren yolu hattının Konya-Niğde ve Kayseri veya Ankara-Kay-

seri'ye uzatılması.

3- Antalya Limanı'nın genişletilmesi

4- Şeker, tuğla, kiremit fabrikaları yapılması

5- Halı ve mensucat i'mâlâtının artırılması

6- Konya-Antalya yolunun biran evvel tamamlanması

7- Tren nakliye ücretlerinin değiştirilmesi (ucuzlatılması)

8- Ilgın ve Akşehir Göllerinin temizlenmesi

9- Tarım alanında çiftlikler kurulması

10- Zirâî aletlerine ilişkin vergi muâfiyeti çıkartılması

11- Hayvan cinsinin ıslâhı çalışmalarının yapılması

12- Ormanların korunması için korucu atanması

1880 ve 1899 TÂRİHLİ RAPORLARIN MUKÂYESESİ:

Bir önceki yazımızda konu edindiğimiz 22 Eylül 1880 târihli Konya Havâlisinin İhtiyâçları başlıklı raporda belirtilen husûslardan birçok ana başlığın (eğitim, sağlık, çekirge istilâsı gibi) bu raporda geçmiyor olmasından bu sorunların çözümlendiğini düşünebiliriz. Ayrıca bahsi geçen 1880 târihli raporda yol yapımına ilişkin talep edilen:

1- Konya, Karaman, Silifke,

Mersin Yolu

2- Konya, Ereğli, Tarsus Yolu

3- Isparta-Antalya Yolu

4- Akşehir-Alaşehir Tren Hattı'nın Konya-Alaşehir bağlantısının yapılması ve bu hattın Bursa ve Aydın illeriyle bağlantısının sağlanması,

5- Antalya Limanı'nın yapılması gibi husûslar bu raporda yoktur. Bunların da aradan geçen zaman zarfında yapıldığı anlaşılmaktadır.

Yine Eğirdir-Antalya Su Yolu yapımı ve Niğde'deki Bolkar Dağı'ndaki madenlerin Çiftehân ve Pozantı'da kurulacak fabrikalarda işlenmesi gibi bir takım husûsların ise (muhtemelen vazgeçildiği veya verimli görülmediği için) hiç geçmediği görülmektedir.

Her iki raporda ortak olan talep ise Beyşehir ve Karaviran Gölleri'nden Konya Ovası'na su getirilmesi talebi ve projesidir ki susuzluk sebebiyle düşük verimli tarım yapılması hâlâ Konya Ovası'nın en büyük sorunudur.

Önceki rapordan farklı olarak bu raporda çiftliklerin kurulması (Cumhuriyet döneminde Devlet Üretme Çiftlikleri kurulması fikrinin temelleri burada aranabilir), hayvan cinsinin ıslâhının sağlanması ve ziraat aletlerine ilişkin vergi muâfiyeti (muhtemelen ithâlindeki

vergilerin düşürülmesi) getirilmesi gibi tarım ve hayvancılıkla ilgili yeni konuların iş bu raporda konu edinildiği anlaşılmaktadır.

İki rapor arasında geçen 19 yılda tarım ve hayvancılık alanındaki potansiyelin artırılmasına yönelik bu taleplerden tarımda teknoloji, islah ve verimin artırılmasının (özellikle o yıllarda sık sık meydana gelen kıtlıklar, nüfus ve talep artışı sebebiyle) önemsendiği sonucunu çıkartabiliriz.

Madencilik alanında Konya'da kömür madeni potansiyeli olduğundan bahsedilmesi de iki rapor arasındaki bir diğer dikkat çekici farktır.

Son raporda demiryolu ve karayolu hatlarının uzatılması talebi Hicaz Demiryolu Projesi'nin genişletilerek Anadolu'nun içlerine (Ankara-Kayseri-Niğde gibi) doğru yaygınlaştırılması lüzûmünden bahsedilmektedir. Konya'yı Antalya Limanı'na bağlayan yolun acilen bitirilmesi talebiyle (Konya-Beyşehir-Keşikbel-Antalya Yolu) birlikte düşünüldüğünde bölgede üretilen ve yeni fabrikalar tesisi ile üretilmesi düşünülen ürünlerin gerek iç ve gerekse dış satışının te'mini sağlamak istenilmiştir.

Önceki raporda Konya'ya yapılması istenilen fabrika çeşitliğinin (dokuma, kumaş, sabun ve mum fabrikaları) son raporda artırıldığı; dokuma sanayi yanına şeker, tuğla, kiremit fabrikalarının eklendiğini görüyoruz.

BOA.DH.TMIK.S.27.4.1 NUMARALI ARŞİV BELGESİNİN TRANSKRİPSİYON METNİ

Hû

İslâhât Komisyonu'nun Tezkere ve Tahrîrât Müsveddâtına Mahsûs Varakadır

Evrâk numrosu:

Komisyon Numrosu:

Müsveddî:

Târih-i vürûdu:

Târih-i Tesvîdi:

Mübeyyizi:

Târih-i tebyîzi:

Arabî: 25 Şaban sene (1) 316

Rûmî: 27 Kânûn-ı evvel sene (1) 314 (Milâdî: 8 Ocak 1899)

Ticâret ve Nâfi'a Nezâret-i Celîlesine

Yazıla

Ayrıca cevâb dahi yazılacaktır

Konya Vilâyeti'nde devâm etmiş

olan kuraklıktan dolayı zürâ'nin ihtiyâcât-ı hâzıra ve âtiyesi ve vilâyetin kâbilîyet-i arzîyesi tedkîk ve kuraklığa mukâvemet edebilecek tohumları ve tahkîk edilmek üzere Şimendüfer İdâresi'nin zirâ'at müfettişi Konya'ya celb ile çiftlik müdiri birlikde olduğu hâlde cereyân eden tedkîkât ve müzâkerât netîcesinde ittihâzı karârlaşdırılan tedâbiri ve vilâyetin cihet-i 'umûmîyece terakkî-i zirâ'at ve ticâret ve ma'mûriyeti esâsına müstenid ve Nezâret-i Celîlelerine 'âid mütâla'âtı hâvî savb-ı 'ali-i dâverîlerine yazılmış olan 24 Teşrin-i Sâni sene (1) 314 ve 2 Kânûn-ı evvel sene minhü (1314) târihli iki kıt'a tahrîrât sûretleri Konya Vâlisi 'atüfettü beğefendi hazretleri cânibinden bu kerre sûret-i mahsûsada gönderilmekle Tesri'-i Mu'âmelât ve Islâhât Komisyonun'da lede'l-mütâla'a kuraklığa mukâbil tasavvur edilen tedâbir biran evvel tevessüle cedîr görüldüğü gibi vilâyetin tezâyüd-i servet ve ma'mûriyeti bahsinde ta'dâd olunan Karaviran Gölü'nün Konya'ya akıtılması ve şimendüfer hattının Konya'dan Niğde ve Kayseri'ye veyâhud Ankara'dan Kayseri'ye temdîdi

Ve Antalya Liman ve rıhtımının tevsî'i ve şeker ve tuğla ve kiremid fabrikaları te'sîsi ve halı ve mensucât ve i'mâlâtının te'mîn-i terakkisi ve Konya'yı Antalya İskelesi'ne rabt eden şosenin müddet-i kalîle zarfında ikmâlî ve şimendifer nakliye ta'rifesinin ta'dîli maddelerinden her biri başlıca ehemmiyet-i şayân ve Konya kıt'a-i fesîhatü'l-enhâsının o gibi teşebbüsât ve te'sîsâta kâbilîyet ve isti'dâdı ve ihtiyâc-ı şedîdi 'ayân idüğünden ve vâli-i müşârün-ileyhin geçende lâyiha-i teftişiyenin sûretleri Kânûn-ı evvel sene (1) 314 târihli tezkere-i 'âcizî ile mürsel umûr-ı nâfi'aya müte'allik fikrâtında dahi şu husûsda ba'zı ifâdât ... teşebbüsât ve te'sîsât-ı mutasavve-

reyi mevki'-i fi'le getirecek esbâb hakkında serd olu(nan) mütâla'âta nazaran muktezîyâtının biran evvel tedkîk ve takrîriyle neticeden savb-ı 'âcizîye de ma'lûmât i'tâsı lüzûmunun taraf-ı sâmi-i dâverîlerine beyân ve izbârı tezekkür edildi (8) ol bâbda

Ser-kâtib Ali

(8): On sene mukaddem Konya Vilâyeti'nde ve vilâyât-ı mütecâvirede şiddetle kaht zuhûra gelmesiyle bâ-irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetenâhi Konya Vâlîliği'ne me'mûren gitmişdim. Kahtın te'sîrâtı sâye-i kudret-vâye-i cenâb-ı mülkdârîde ihsân edilen zehâir ve mahallince ittihâz kılınan tedâbir ile izâle olundu lakin ol vakit şimendüfer yapılmamış olduğundan vesâit-i nakliyenin fikdânı hasebiyle 'azîm müşkilât çekildi şimdi ise muvaffakîyet-i mahâsin-i menkabet-i velî-nîmet-i binimmetimiz eser-i bedî'i olarak şimendüfer mevcûd idüğünden nakliyat ve sevkîyat maddede-i mühimmesi kesb-i suhûlet eylemiş olmaktadır nâşi hudâ-negerde kuraklıktan mevrû'atca feyz ve bereket görünmese bile ancak Konya Ovası gözükmez ve ucu bulunmaz

9- Bir fezâ-yı pehnâ içinde su bulunmadığı için kurâ teşkil edilemesiyle ahâlden hâlî olmakla beraber kesret-i emtâr nümûdâr olan yıllarda toprağın kuvve-i inbâtîyesi sebebiyle her yer şükûfe-zâr görünür sâlifü'z-zıkr Karaviran Gölü'nün tahmînen beş altı sâ'at ilerisinde Beyşehir Kasabası'nın cesîm gölü olup bundan Karaviran Gölü'ne de sular akar Karaviran Gölü'nün etrâfı dağlarla muhât ise de bir ciheti de vâsî' ovoidur işte şu ovanın ortasında taşla binâa olunmuş va hayli uzun bir köprü nazara çarpar kadîmü'l-eyyâmda o yerler hep su altında iken arâzî kumlarla dolmuş olduğu

anlaşılır Karaviran denilen gölün suyu bâlâda ta'rif olunan dağların eteklerinde kayalardan teşekkül ve fakat makarrı nâ-yâb hafralara sü-zülür gider 'âcizîleri devren o tarafa gitdiğimde vilâyet mühendisi dahi keşf icrâsı zımında ma'iyete alınmışdım. Karaviran Gölü'nden Konya Ovası'na yüzlerce sene akdem su gelmekte idüğü hafriyâta mübâderet kılınarak meydâna çıkarılan rasin ve metin kargır bir yolun mürûri ezmine ile harâb kalmış âsarından nümâyân olmuşdu hülâsa-i kelâm mârrü'l-beyân gölden Konya'ya doğru su alınmak ve o bî-pâyân arâziye yeniden hayâta gelerek ahâli iskânıyla i'mârına bakılmak ve hazîne-i celîleye a'şârdan menâfi-i külliye te'mîn olunmak güç bir iş sayılmaz keyfiyet meclis-i idâre-i vilâyet mazbatasıyla inhâ olunmuşdu aradan çok zamânlar geçtiğine mebnî ne olduğunu bilemem iktizâsının ifâ ve inbâsı husûsuna himem-i 'aliyye-i dâverîleri derkâr buyurulmak bâ-bında

BOA.DH.TMIK.S.27.4.2 NUMARALI ARŞIV BELGESİNİN TRANSKRİPSİYON METNİ

Hû

Orman ve Ma'âdin ve Zirâ'at Nezâreti

Mektûbî Kalemî

Aded

65

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

Mülhakât ve vilâyetden bu kerre dahi devr ve teftiş edilen mahallerce hâsıl olan istidlâ'ata ve ba'zı mütâlâ'ata dâir Konya Vilâyet-i Celîlesi'nden alınan lâyihanın nezâret-i 'âciziye 'âid fıkraları bir varakaya ih-râc etdirilerek irsâl buyurulduğu ve bunda gösterilen orman ve me'mû-larının tezyidiyle mugâyir-i fen vukû' bulmakta olan kat'iyâtın önü

alınması ve kömür ma'denlerinden bir ikisinin işletilerek halkın mahrû-kata olan ihtiyâcının bu sûretle de tehvîni şeref-vârid olan yüz doksan yedi numrolu ve 31 Kânûn-ı evvel sene (1) 314 târihli tezkere-i 'aliyye-i dâiriyle iş'âr buyurulmuş ve vilâyet-i müşârün-ileyhâ mahallî idâresinden akdemce alınan mazba-ta üzerine İlgin Kazâsı'na ta'yînine lüzûm gösterilen bir nefer orman suvâri ve beş nefer piyâde korucusunun oluruyla ta'yînleri husûsu Bâb-ı âli cânib-i sâmisinden bu kerre istizân edilmiş ve ormanlarca keşfiyât ve tedkikât-ı lâzime icrâsıyla neticesinin bâ-rapor inbâsı akdemce vilâyet-i müşârün-ileyhâ orman müfettişliğine yazılmış olduğu gibi vilâyet-i müşârün-ileyhâ ma'den mühendisliğinde bulunmuş olan izzetlü Hasan Tahsin Efendi'nin ifâdesine nazaran vilâyet-i müşârün-ileyhâ dâhilinde cesim kömür ma'denleri mevcûd olup bunların cesâmeti olsa bile nev'i keyfiyet olması i'tibâriyle emâneten idâresi hakkında ihtiyâr edilecek mesârife mukâbil vâridât ahzı gayr-ı kâbil idüğü anlaşıldığından ma'âdin -i mezkûrenin vücûdu efrâd tarafından his olunduğu hâlde küşâd ve i'mâline ruhsat i'tâsı sûretiyle istifâde-i matlûbenin te'mîni mümkün olacağı ve emâneten idâresi menfeat-i hazîne-i celîle nokta-i nazarından câiz olamayacağı husûsunun cevâben savb-ı 'âli-i nezâret-penâhîlerine iş'ârı lede'l-havâle Ma'âdin Hey'et-i Fennîyesi'nden ifâde kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i men lehü'l-emrindir

Fi 6 Cemaziyelevvel sene (1) 317 ve fi 31 Ağustos sene (1) 315 (Milâdî: 12 Eylül 1899)

Orman ve Ma'âdin ve Zirâ'at Nâ-zırı

Bende

Selim

BOA.DH.TMIK.S.27.4.3 NUCARALI ARŞIV BELGESİNİN TRANSKRİPSİYON METNİ

Hû

Ticâret ve Nâfi'a Nezâreti

Mektûbî Odası

Aded

39

Dâhilîye Nezâret-i Celîlesine

Devletlü efendim hazretleri

Konya Vilâyeti'nce zirâ'at ihtiyâcât-ı hâzıra ve âtiye ve vilâyetin kâbiliyet arzîyesince cereyân eden tedkikât ve müzâkerât netîcesinde ittihâzı karârlaşdırılan tedâbiri ve vilâyetin cihet-i 'umûmiyece terakkî-i zirâ'at ve ticâret ve ma'mûriyeti esâsına müstenid ve Nezârete 'âid mütâla'âtı hâvî Konya Vilâyet-i Celîlesinden makâm-ı nezârete yazılan iki kıt'a tahrîrâtın irsâl olunan sûretleriyle mülhakât-ı vilâyetden devr ve teftiş edilen mahallerce münhasıl ma'lûmâta ba'zı mütâla'âta dâir vilâyet-i müşârûn-ileyhâdan gönderilen lâyhada munderic husûsâtdan nezârete müte'allik olanları mutazammın varakanın leffiyle vârid olan 27 ve 31 Kânûn-ı evvel sene (1) 314 târihli ve yüz altmış iki ve yüz altmış yedi numrolu iki kıt'a tezkere-i 'aliyye-i nezâret-penâhileri ve vilâyet-i müşârûn—ileyhânın nezârete gelmiş olan mârûz-zikr tahrîrâtları üzerine 'âid olduğu idârelerce vâki' olan tedkikât ve ifâdâtdan müstebân olduğu üzere bunların mevâdd-ı muhtevîyesinden zirâ'at çiftlikleri te'sîsiyle edâvât-ı zer'iyenin mu'âfiyetine ve hayvânât-ı ehlîye cinsinin ıslâhına dâir husûsât Orman ve Ma'âdin ve Zirâ'at Nezâreti'ne 'âid olarak nezârete ta'alluk edenlerden biri Konya'dan bede' ile Beğşehir ve Kesikbel'den Antalya'ya müteheyyi yolun ikmâliyyücn vilâyet bedelât-ı nakdiyesinden mukaddemâ Dersaadet'e celb olunan on bin liraya karîb meblağın îâdeten ve civâr vilâyetler bedelât-ı nakdiyesinde ol mikdâr akçe-

nin karzen itâsı mâddesi ise de hazîne-i celîleye alınan mebâliğin zamân te'diyesi hasbe'lhâl şimdiden kesdirelemeyib vilâyet-i sâire bedelât-ı nakdiyesinden akçe tefrîk ve itâsı dahi gayr-ı kâbil bulunmasına mebnî bir taraftan vilâyetin nakden ifâ-yı mükellefiyet edecek 'amelesinden henüz bakâyâda görülen iki milyon elli bin gurüşun tahsîlâtına ve diğere taraftan da bedenene çalışacak 'amelenin sevkîyâtına ihtimâm ile istidâ'at-ı mahallîye dâiresinde inşâata devâm olunması lüzûmu mahalline tebliğ kılınmış ve ikincisi İlgin ve Akşehir Gölleri'nin tathiri 'amelîyâtını keşf için iki mühendis i'zâmı keyfiyeti olup ancak bunun icrâsı icâbı Beğşehir Gölü'nce derdest-i ifâ olduğu bildirilen keşfiyât evrâkının vürûduna tutularak keşfiyât-ı mebhûse evrâkı ise henüz gelmemiş ve üçüncüsü Karaviran Gölü'nün Konya Ovası'na isâlesi husûsu ise de Mâbeyn-i hümâyûn Baş Kitâbet-i Celîlesinden 16 Nisan sene (1) 315 târihli tezkere-i husûsiye ile nezârete tebliğ olunan irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî muktezâ-yı celîlince bu teşebbüsün icrâsı imtiyâzı Hazine-i Hâssa-i Şâhâne'ye ihâle buyurulduğu cihetle ol bâbda nezâretce yapılacak bir mu'amele kalmamış olmağla ve Anadolu demiryollarının ileride temdidî ve mezkûr demiryolları ta'rifelerinin ta'dili ve dâhil-i vilâyetde ba'zı fabrikalar te'sîsi misillü mevâdda gelince mezkûr hatların temdidî devletçe düşünülecek mevâddan olup ta'rifelerin tehvîni husûsu derdest-i muhâbere ve müzâkere bulunduğu gibi fabrika te'sisâtınca ba'zı teshîlât ve müsâadât erâesiyücn dahi bir nizâm-nâme kaleme alınmakda bulunmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i men lehül-emrindir Fi 7 Cemaziyelevvel sene (1) 317 ve fi 1 Eylül sene (1) 315 (Milâdî: 13 Eylül 1899)

Ticâret ve Nâfia Nâzırı

Bende ...